

ИЗВЕДЕН САМ НА СТРЕЉАЊЕ НА БУКОВИМА

Двадесет осмог јула 1941. године позван оам да о колима и воловима дођем на кулук ради поправке пута на Буковима. Тада нико од нас није знао да је на Буковима погинуо један немачки војник.

Рано у јутро 28. јула отишао сам на кулук. У реци Кладоруби у Брајковцима натоварио сам пуна кола пеока и потерао друмом на Букове.

Близу Ражане стигла нас је једна немачка моторизована колони. Прошли су поред наше рабацкијске колоне без икакве сумње. Никога од нас тада није хватали.

Пеоак сам истоварио на путу у оелу Мрчићима, близу куће Једомира Југовића. После тога спремио сам ое да идем на Баре да отуда потерам нека дрва. На Барама ое оставим пред колибом Гвоздена Стојанића. У томе наиђе путар Драгољуб Савић и виче ми да одмах бежим, јер наилазе Немци и хватају људе. Нисам му одмах пошеровао, пошто сам мало раније видео немачке војнике на путу и нису нас дирали.

Док омо ое ми тако раоправљали и убеђивали, наиђоше Немци. Било их је, колико се сећам, шеснаест. Одмах нас опколише, наредише да руке подитнемо у вис и еве нао претрекоше. Имао сам код оебе један нож. Објаснио сам им да тиме оечем хлеб и прут кад идем у рабацилук и нису ми га дирали.

Одатле су нас поволи пешке према Дивчибарима. Кад смо стигли на Равне баре, поједали смо на земљу и чекали. Док смо чекали, Драгољуб путар је запао. Кад ое пробудио, причао ми је да је сањао како нам два црна коња ускочише у отомак. Ја то протумачим као добар знак,

Док омо ту чекали, цршао је један немачки војник и пита ме да ли оам у власти, имам ли какву потврду за то. Каже да ће да нас стрељају и да треба да се опасавам. Ја питам зашто да нас стрељају, а он каже зато што је Павле Вујадиновић убио једног немачког војника на Буковима, Нас ће, вели, зато отрељати, а ако се Павле не нађе Немци ће попалити све од Букова до Црнокоо. Ја тада рекнем да то Павле није урадио, а Немац ме онда пита да ли ја познајем Павла. Ја му кажем да га познајем још из ос-

ноше школе н касније из заједничког рабаџилука. Немац ме после пита да ли би га познао, жива или мртва, сада, а ја кажем да би га познао.

Стигао је један камион. Мене и Драшљуба убаце у тај камион и одвезу нас на Дивчибаре. Ту амо затекли још доста похватаних људи, углавном млађих. Ове су стрпали у тај камион и кренули одатле на Букове. Било је око један сат по подне.

Нико од нас у камиону није знао где нас возе. Једино сам ја говорио да ће нас стрељати јер ми је тако рекао онај немачки војник.

Зауоставили су нас иза једне кривине на путу, с оне »стране Букова, према Ваљеву. Ту је у цивилном оделу стајао један тумач. Звао се Карло. Пре рата био је пословођа на изградњи тунела испод Букова. Тај тумач је свакога питао за име и презиме и бележио.

Са камиона су скидали по десет људи и везали једним конопцем и то шакога за лево колено. Десно колено било је слободно. Тада ошм Немаца нисам никога друшг »видео. Ови немачки војници имали су кратке панталоне и кошуље с кратким рукавима жуте боје. Испод врата су имали неке плочице и на њима је нешто писало.

Кад су нас првих десет поскидали с камиона и повезали, потерали су нас друмом према оном месту где је извршено стрељање. Кад смо стигли до тог места, наредили су да скренемо с пута налево. Зауоставили су нас изнад једног канала с леве стране пута, идући ка Ваљеву.

Тек тада сам на овом месту приметио српске жандарме. Међу шима сам познао Милоја Ђоковића и Павла званог Ђедо. Ту је био и срески начелник Мирко Марчетић. Он је нешто покушавао да се људи не стрељају. Говорио је да су ови људи невини. Био је приметно узбуђен. Једном је раздрљиво груди и рекао да најпре стрељају њега, Неко од присутних му је кратко и хладно рекао да нема никакве интервенције.

У првој групи која је изведена на стрељање било нас је десет. Ту су били: Благоје Савић, Душан Мардавић и његов син Жарко, Славољуб Ђоковић, Војимир Ђуровић, Милојко Ђорђевић, ја и још тројица људи, чија сам имена заборавио.

Наредили су нам да се окренемо према садашњем гробљу. Стрелци су били жандарми и стајали су иза нас, а иза њих је био ред Немаца.

У тренутку кад је пала команда »готовс", нама приђе један Немац и онај тумач Карло. Пита гласно: »Ко је Савић Миливоје?" Ја се јавим. Приђе ми и пита ме да ли познајем Павла Вујадиновића. Кажем да га познајем. Тада онај Немац нареди да мене одреше, Изведу ме и одмакну одатле неколико корака, ставе ме на једну гомилу туцаника крај пута. Руке су ми везали конопцем и један крај шнопа држао је немачки војник.

С тог Јусеста, ове док сам био у овеотл, могао сам водети све иго ое догађа на стрелишту. На моје место нијсу доводили другога, већ еу у првој групи стрелјали само деветорицу.

Најпре је пала команда „нишани!" па затим „палиГ". Командо'вао је један жандармеријски официр, колико ое сећам, имао је чин поручника.

Кад су прву деветорицу (пострелјали, заишли су те их одрешивали. Немачки војници оу затим прилазили овакоме и ко је давао знаке живота пуцали су из пиштоља у главу.

Не знам кад и како је из групе одређених за стрелјање издвојен још и Миливоје Мандић. И њега оу везаног држјали близу мене.

Пооле (су довели на стрелиште групу Коојераца. Велисав Лазич се прекрстио. Андрија Стојановић је гласно викао: „Нас ће побити, али више неће!" Месар Товило ое окренуо и глаоно викнуо: „Убијајте, мајку вам издајничку, српокога војника, али му име нећете убити!" Нешто слично је викао и Мијат звани Глобер... Миленко Ђокић из Тубића, пошто је потођен, јурнуо је на отрелце вукући за ообом отрелјане који су били везани кононцем. То је био језив призор.

Не знам докле сам био свестан и докле сам ове то могао гледати. Кад је отрелјање завршено> Немци су ми везали и ноге и руке и тако везаног пребацили ме у Ражану. Ту су ме сликали. Однекуд оам добио једну цигарету и хтео сам од једног немачког војника који је пушио да припалим. Он ме је тада снажно ударио у стомак. Сликали су исто тако везаног Миливоја Мандића и после су нас заједно спровели у ужички затвор.

После три дана извели су нас на саслушавање. Испитивали су нас о стрелјаним. Питали су да ли их познајемо, има ли неко од њих некога у шуми. .. Тек трећег дана су нам дали да једемо, али омо јели везаних руку. Четвртог дана су мене саслушавали гестаповци. Стално оу понављали да на Буковима има бандита, а ја сам, по савету двеју другарица које су биле у затвору, стаљно понављао да је то „бежанија". Тих дана је народ, заплашен овим стрелјањем, стално бежао од кућа и крио се по Буковима.

Петог дана довели еу ме у Ражану. Павле Вујадиновић нађен је обешен пред овојом кућом, а мене су довели да га препознам. После тога су ме пустили...

Миливоје САВИЋ